

SECTION 6.

LAW AND INTERNATIONAL LAW

Резніченко Ганна Семенівна

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

НЕЗАКОННЕ ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ, ЗВІРИНИМ АБО ІНШИМ ВОДНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

Суспільна небезпечність кримінального правопорушення, передбаченого ст. 249 КК України "Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом" [1], полягає у тому, що воно порушує екологічну рівновагу та громадський порядок, загрожує екологічній безпеці, підриває стабільність довкілля та його природно-ресурсний потенціал у виді фауни та флори, що погіршує його стан.

У загальній структурі кримінальних правопорушень проти довкілля ст. 249 КК України посідає друге місце, поступаючись лише незаконній порубці або незаконном перевезенню, зберіганню, збуту лісу (ст.246 КК України). Так, за даними офісу Генерального прокурора України, протягом січня - грудня 2022 року було зареєстровано 4018 кримінальних правопорушень проти довкілля, з яких 576 за ст. 249 "Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом" КК України. Протягом аналогічного періоду у 2023 році було зареєстровано 4741 кримінальні правопорушення проти довкілля, з яких 615 за ст. 249 КК України, у 2024 році було зареєстровано 4153 кримінальні правопорушення проти довкілля, з яких 685 за ст.249 КК України. Протягом січня-березня 2025 року зареєстровано 1482 кримінальні правопорушення проти довкілля, з яких 131 за ст.249 КК України "Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом" [2]. Отже статистика свідчить, що незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом є одним з найбільш розповсюджених кримінальних правопорушень проти довкілля. Окрім цього, можна констатувати тенденцію постійного зростання офіційно зареєстрованих кримінальних правопорушень, які передбачені цієї статтею. Питома вага цього кримінального правопорушення серед кримінальних

правопорушень проти довкілля постійно збільшується, що свідчить про його поширеність.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст.249 КК України є суспільні відносини у сфері охорони довкілля, його науково обґрунтоване використання і відтворення природних ресурсів та охорону нормального екологічного стану біосфери. Безпосередні, об'єктом є встановлений порядок використання, охорони і відтворення риб та інших об'єктів водної фауни як важливої складової частини навколишнього природного середовища [3, с. 731.].

Предметом цього кримінального правопорушення виступають риби різноманітних порід (прісні та морські), водні тварини (дельфіни, креветки, кальмари, восьминоги, раки, краби), що знаходяться в стані природної волі, а також деякі морські рослини (водорості і трави), які мають промислове значення для виробництва добрив.

Необхідно звернути увагу на те, що предметом цього кримінального правопорушення можуть бути риби, водні тварини та морські рослини, які занесені до Червоної книги України. У ст.3 Закону України "Про Червону книгу України"[4], зазначено, що: "Червона книга України є офіційним державним документом, який містить перелік рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, а також узагальнені відомості про сучасний стан цих видів тваринного і рослинного світу та заходи щодо їх збереження і відтворення". У ст. 249 КК України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, без виділення окремим предметом риб, водних тварин, які внесені до Червоної книги України. На нашу думку, не можна ототожнювати шкоду, яка спричиняється довкіллю України при незаконному вилові розповсюджених видів риб та видів риб, які занесені до Червоної книги України. У зв'язку із цим пропонуємо частину другу ст.249 КК України доповнити новою кваліфікуючою ознакою та викласти у такій редакції: 2. "Ті самі діяння, якщо вони вчинені із застосуванням вибухових, отруйних речовин, електроструму або іншим способом масового знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу або особою, раніше судимою за кримінальне правопорушення, передбачене цією статтею, *або стосовно риби, водних тварин, які занесені до Червоної книги України*".

Висновки. Отже, кримінальну відповідальність за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, передбачено

статтею 249 КК України. У кримінально-правовій нормі зазначено перелік предметів цього кримінального правопорушення, проте законодавець не проводить розмежування між предметами цього кримінального правопорушення, які внесені до Червоної книги України та предметами цього кримінального правопорушення, які знаходяться у загальному вжитку. Проте не можна ототожнювати шкоду, яка спричиняється довіллю при вчиненні цього кримінального правопорушення відносно видів риб, які внесені до Червоної книги України. У зв'язку із цим, пропонуємо доповнити частину другу ст.249 КК України новою кваліфікуючою ознакою "*.... стосовно риби, водних тварин, які занесені до Червоної книги України*".

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення : 06.04.2026)
2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення : 06.04.2026)
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/ за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 4-те вид., перероб. та допов. Київ: Юридична думка, 2007. 1184 с.
4. Про Червону книгу України : Закон України від 7 лютого 2002 року № 3055-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text> (дата звернення : 06.04.2026)